

Kritik mot en rådman vid Helsingborgs tingsrätt för långsam handläggning av ett brottmål där den tilltalade var under 18 år

---

Beslutet i korthet: Ett åtal mot en person född år 1991 kom in till Helsingborgs tingsrätt i början av januari 2008. Sedan den första huvudförhandlingen ställts in på begäran av den tilltalade var målet åter klart för huvudförhandling i slutet av april. Tingsrätten satte därefter, under en period av nästan två år, ut målet till huvudförhandling vid endast fyra tillfällen. Jag inledde förundersökning om tjänstefel och den rådman som enligt arbetsordningen varit ansvarig för målet delgavs misstanke om sådant brott. Sedan det framkommit bl.a. att det vid tingsrätten rått oklarhet om vem som i praktiken ansvarade för ett mål sedan en huvudförhandling ställts in, beslutade jag att lägga ned förundersökningen. Rådmanen får allvarlig kritik för det sätt på vilket målet handlagts under den tid då han otvivelaktigt varit ansvarig för målet. Även tingsrätten kritiseras för handläggningen av målet och för att dess arbetsordning inte fördelat ansvaret för målet på ett tillräckligt tydligt sätt. Jag gör slutligen vissa uttalanden angående förutsättningarna för en domare att utöva sitt ansvar enligt 15 § tingsrättsinstruktionen.

Anmälan

AA, BB, CC och DD framförde i en anmälan som kom in till JO den 4 november 2009 klagomål mot bl.a. Helsingborgs tingsrätt. De uppgav bl.a. att tingsrätten sedan vintern 2007/2008 handlagt ett mål där såväl den tilltalade som målsägandena var under 18 år och att målet ännu inte var avgjort.

Utredning

Handlingar i tingsrättens mål B 1807-07 och åklagarkammaren i Helsingborgs ärende 304A-42-07 begärdes in. Av utredningen framgick följande.

En stämningsansökan – i vilken åtal mot en person född i oktober 1991 väcktes för stöld, misshandel och olaga hot – kom in till tingsrätten den 2 januari 2008. Tingsrätten kallade till huvudförhandling den 28 januari. Förhandlingen ställdes in sedan den tilltalade begärt komplettering av förundersökningen. Åklagaren gav in ett s.k. tilläggsprotokoll till tingsrätten i slutet av april och meddelade samtidigt att målet åter kunde sättas ut till huvudförhandling. Den 16 maj kontaktade tingsrätten den tilltalades offentliga försvarare. Hon uppgav då att hon behövde ytterligare tid för att kunna avge bevisuppgift och att hon skulle återkomma på måndagen (den 19 maj). Bevisuppgiften kom in till tingsrätten den 16 juli. Åklagaren meddelade

därefter, den 29 juli, att han inte hade något att erinra mot den åberopade bevisningen. I början av november skrev tingsrätten till åklagaren eftersom det syntes som om ett av försvarets vittnen inte hade hörts under förundersökningen. Åklagaren svarade att personen var hörd och tingsrätten satte därefter ut målet till huvudförhandling den 17 december 2008. Förhandlingen ställdes in sedan det framkommit att den tilltalade tillfälligt befann sig utomlands hos sin mormor över julledigheten. En ny stämningsansökan kom in den 16 januari 2009. Tingsrätten satte sedan ut målet till huvudförhandling igen den 14 april och den 16 september 2009. Båda dessa förhandlingar ställdes in på grund av att den tilltalade inte kom till förhandlingarna.

Tingsrättens arbetsordning inhämtades. Av den framgick att det vid tingsrätten fanns två dömande avdelningar, att varje avdelning hade två målenheter och att det vid varje enhet fanns en funktionsansvarig rådman som – med vissa i detta fall inte aktuella undantag – ansvarade för bl.a. enhetens brottmål. Vidare framgick att rådmannen EE var funktionsansvarig rådman för det aktuella målet.

På grund av vad som kommit fram fann jag anledning att anta att tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken hade begåtts och beslutade därför att inleda förundersökning rörande sådant brott.

Förundersökningen och vidare utredning

Under förundersökningen hölls inledningsvis förhör med en administratör och tre domstolssekreterare vid tingsrätten. Det framkom bl.a. att tingsrätten kallat till huvudförhandling den 3 mars 2010. Därefter hölls förhör med EE som delgavs misstanke enligt följande.

I Helsingborgs tingsrätts mål B 1807-07 väcktes den 2 januari 2008 åtal mot en person född i oktober 1991 för stöld, misshandel och olaga hot. Stämning med kallelse till huvudförhandling den 28 januari 2008 utfärdades. Förhandlingen ställdes in för att förundersökningen skulle kompletteras. Ett s.k. tilläggsprotokoll med ett meddelande från åklagaren att målet åter kunde sättas ut till huvudförhandling kom in till tingsrätten den 29 april 2008. Målet har därefter varit utsatt till huvudförhandling den 17 december 2008, 14 april 2009 och 16 september 2009. Dessa förhandlingar har ställts in, vid det första tillfället sedan det uppdagats att den tilltalade tillfälligt befann sig utomlands och vid de båda senare på grund av den tilltalades utevaro. Tingsrätten har satt ut målet till huvudförhandling igen den 3 mars 2010. Ansvarig domare enligt 15 § första stycket förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion är rådmannen EE.

Enligt 29 § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska, om åtal mot den som inte har fyllt arton år väcks för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad. I stället för den tid om en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, ska gälla en tid om två veckor.

Sedan tilläggsprotokollet kom in till tingsrätten den 29 april 2008 har det dröjt mer än sju månader till dess att tingsrätten försökte hålla huvudförhandling. Efter det att den huvudförhandlingen ställts in har det dröjt knappt fyra månader till dess nästa försök gjordes och därefter drygt fem månader till dess att ytterligare ett försök gjordes. Slutligen kommer ytterligare drygt fem månader att ha förflutit när den av tingsrätten nu planerade huvudförhandlingen äger rum. EE har, genom att inte se till att försök gjordes att sätta ut målet inom sådan tid att den föreskrivna tidsfristen

kunde iakttas, uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt vad som gällt för uppgiften som domare.

Gärningen är inte att anse som ringa.

EE förklarade sig inte vara beredd att ange någon inställning till brottsmisstanken och uppgav sammanfattningsvis följande.

Han har varit rådman vid tingsrätten sedan 1994. Vid tingsrättens övergång från det traditionella rotelsystemet till en beredningsorganisation med fyra målenheter fördes diskussioner om 15 § tingsrättsinstruktionens krav att det för varje mål ska finnas en ansvarig domare.

Han kommer ihåg att i just det aktuella målet kom inte den tilltalades bevisuppgift in förrän i juli 2008. Under oktober 2008 befann han sig på semester och han kommer ihåg att han noterade när han kom tillbaka från semestern att målet måste sättas ut till huvudförhandling och att han påtalade det för kanslipersonalen.

Det rörde sig inte om ett typiskt ungdomsmål dels för att man räknade med att det skulle krävas en hel förhandlingsdag, dels för att det var problem med den bevisning som den tilltalade hade åberopat och att det fanns delgivningsproblem.

Han har följt upp de brottmål som han ansvarat för ungefär en gång i kvartalet. Om han noterar att ett mål blivit liggande kontaktar han den som för tillfället hanterar målet och hör sig för vad anledningen är. Vid tingsrätten finns skrivna handläggningsrutiner för olika typer av mål och det är hans uppfattning att det är tydligt för all personal att ungdomsmålen är prioriterade.

När en förhandling ställs in lämnas ärendet till någon av domstolssekreterarna som då har till uppgift att sätta ut ny tid för förhandling. Det formella ansvaret för att så också sker har han haft som funktionsansvarig rådman. I arbetsordningen anges att den rådman som har handlagt målet vid huvudförhandlingen har ansvar för de uppgifter som ligger i anslutning till förhandlingen. Detta kan kanske tolkas på olika sätt.

Det finns olika förklaringar till att de lagstadgade tidsfristerna inte kunde hållas i just detta mål, men det stora bekymret var att den tilltalade inte kom till utsatta förhandlingar.

Därefter hölls förhör med chefsrådmannen FF och ytterligare handlingar från tingsrätten, bl.a. Gemensamma handläggningsrutiner och Manual för handläggning av brottmål vid Helsingborgs tingsrätt, begärdes in. Det inhämtades också att den tilltalade hade inställt sig till huvudförhandlingen den 3 mars och att målet avgjorts genom dom den 17 mars.

FF uppgav bl.a. att det enligt hans uppfattning rätt och fortfarande råder oklarhet i frågan om vem som har ansvaret för ett mål när en förhandling ställs in, dvs. om det ska gå tillbaka till den funktionsansvarige eller om det ska vila på den domare som ställt in förhandlingen.

Ett nytt förhör hölls med EE som då uppgav i huvudsak följande.

Han vitsordade de sakomständigheter som angavs i gärningsbeskrivningen men bestred ansvar för tjänstefel.

Vid varje enhet brukar det finnas 700-800 mål i balans, av dessa är kanske omkring 100 mål förtursmål. Det brukar dock endast vara en mindre andel av förtursmålen som är mål där den tilltalade är under 18 år. Han bevakar dessa mål genom att ta ut listor på dem och kontrollera att allt flyter som det ska. Han tar ut listor ungefär en gång i kvartalet och förutom det gör han genomgångar då och då i det s.k. akt-rummet.

Beträffande det aktuella målet visste han, när han kom tillbaka från semestern i november 2008 och noterade att målet måste sättas ut, att målet sedan tidigare hade legat för komplettering och att det hade skett ett byte av offentlig försvarare i målet.

Han tror att anledningen till att den tilltalades bevisuppgift dröjde var att hennes försvarare hade svårt att komma i kontakt med henne. Han tror inte att han sade till kanslipersonalen att ligga på så att bevisuppgiften kom in tidigare. Han kan inte säga om han i juli, när bevisuppgiften kommit in, vidtog någon åtgärd för att se till så att målet sattes ut till huvudförhandling.

Han anser inte att det är rimligt att tingsrätten, när en huvudförhandling ställts in, ska sätta ut målet till huvudförhandling igen var fjortonde dag. Däremot gäller ett krav på skyndsamhet.

Han har, trots att målet i Vera registrerats som ett mål där den tilltalade var mellan 18 och 21 år gammal, hela tiden varit medveten om att det rört sig om ett mål i vilket den tilltalade var under 18 år. Han har känt till målet ända sedan stämningsansökan kom in i januari 2008. Ett stort bekymmer med just det här målet var att det var gammalt redan när det kom in, dvs. det avsåg gärningar som begåtts lång tid innan åtalet. Ett annat problem var att man inte riktigt visste var den tilltalade befann sig och det var även problem med att delge vittnen.

Det har vid tingsrätten inte varit helt klart vem som ansvarar för ett mål när en huvudförhandling ställts in. När huvudförhandlingen i december 2008 ställdes in hade målet ännu inte tilldelats någon ordförande.

Han är övertygad om att chefsrådmannen på avdelningen under våren 2009 fått kännedom om att det fanns ett ungdomsmål på avdelningen som tingsrätten hade problem med.

Förhör hölls därefter med chefsrådmannen GG, som uppgav bl.a. följande.

Han är chef för bl.a. den enhet vid tingsrätten där EE är funktionsansvarig. Han fick närmare vetskap om det aktuella målet under hösten 2009 av en rådmann som då för andra gången ställt in en huvudförhandling i målet. Han minns att målet därefter diskuterades och han förstod att det var stora bekymmer i det, bl.a. med att några inblandade inte inställde sig till förhandling.

Om man läser arbetsordningen verkar ansvaret för åtgärder i anslutning till huvudförhandlingen ligga på den som haft förhandlingen och borde innebära att det är den domare som haft förhandlingen som får fatta beslut beträffande målets fortsatta handläggning. Med anledning av bl.a. detta mål har tingsrätten nu beslutat att hanteringen av ungdomsmål ska ses över.

Han kan inte svara på vems ansvar det varit att handläggningstiden blivit utdragen i detta mål. Detta eftersom ansvaret enligt den nya organisationen inte är så tydligt som tidigare, nu har alla tillsammans ett ansvar för målets hantering. I arbetsordningen ser det ut som att det är den funktionsansvarige som ska ta över ansvaret för ett mål om en huvudförhandling ställs in, men i praktiken ser det inte ut så eftersom kanslipersonalen lika gärna kan vända sig till den domare som ställt in huvudförhandlingen eller någon annan. Alla mål passerar således inte den funktionsansvarige rådmannen.

Med hänsyn till vad som kommit fram under utredningen fann jag inte längre anledning att fullfölja förundersökningen och beslutade därför den 2 juli 2010 att lägga ned densamma.

Tingsrätten anmodades att komma in med upplysningar om ungefär hur många mål och ärenden en funktionsansvarig rådmann ansvarar för och om vem som ansvarar för mål som inte avgjorts i anslutning till en utsatt huvudförhandling. Tingsrätten skulle också redovisa sin bedömning av om antalet mål och ärenden som en funktionsansvarig rådmann ansvarar för innebär något hinder för denne att utöva ansvaret enligt 15 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion, förkortad TI.

Tingsrätten skulle slutligen redovisa sin bedömning av handläggningen av det aktuella målet.

EE bereddes tillfälle att komplettera de upplysningar han tidigare lämnat och meddelade därefter att han inte hade något ytterligare att tillägga.

Tingsrätten (lagmannen HH) kom in med ett yttrande och anförde följande.

Allmänt om tingsrättens arbetssituation

Helsingborgs tingsrätt har ca 85 anställda. Tingsrättens dömande uppgifter utförs sedan en omorganisation i april 2008 på två avdelningar, vardera ledd av en chefsrådman. Avdelningarna är i sin tur indelade i två målenheter.

Varje målenhet har tre rådmän, en fiskal, fyra notarier samt domstolssekreterare motsvarande 5-6 årsarbetskrafter. En rådman på varje enhet har ett s.k. funktionsansvar, vilket bl.a. innebär ett initialt ansvar enligt 15 § TI för de mål och ärenden som lottas på enheten. Vid varje avdelning finns vidare två beredningsjurister med uppgift att samordna arbetet inom beredningsorganisationen och att biträda chefsrådmannen i administrativa frågor i övrigt.

Till stöd för de dömande avdelningarna finns en administrativ enhet, som leds av en chefsadministratör. Förutom själva administrationen ligger registrator, expedition och kassafunktion under denna enhet.

Tingsrätten strävar efter att i så stor utsträckning som möjligt utnyttja de möjligheter till delegation av domaruppgifter som ges i tingsrättsinstruktionen. Organisationen utvecklas fortlöpande för att tillgodose höga krav på rättssäkerhet och effektivitet. Tingsrätten har utarbetat gemensamma handlägningsrutiner för att skapa förutsättningar för en långt driven beredningsorganisation bestående av beredningsjurister, notarier och domstolssekreterare. Handlägningsrutinerna ses över och uppdateras en gång per år. Beredningsorganisationen innebär att skriftväxlingen i de dispositiva tvistemålen i princip hanteras av beredningsjuristerna och notarierna och att beredningen av brottmålen och familjemålen efter delegation sköts av domstolssekreterarna på eget ansvar. Domarna ägnar sig därmed huvudsakligen åt dömande uppgifter samt den beredning som sker vid sammanträden för muntlig förberedelse.

Samtliga målenheter handlägger både tvistemål och brottmål. Varje enhet har emellertid också egna specialmål. Enhet 1 tilldelas alla arbetstvister, enhet 2 alla ekomål, miljöbrottmål och arbetsmiljömål, enhet 3 alla tryck- och yttrandefrihetsmål och konkursärenden samt enhet 4 alla mål med internationell anknytning. Mål mot ungdomar 15-18 år lottas sedan september 2010 på två enheter. Vid sidan av denna specialisering har flera av domarna också valt att individuellt specialisera sig inom särskilda områden. De speciallottade målen för också med sig en viss specialisering och en större förtrogenhet i beredningsarbetet, t.ex. när det gäller delgivningsfrågor och frågor om rättslig hjälp i mål med internationell anknytning.

Beredningsjuristerna samordnar på varsin avdelning beredningen av de dispositiva tvistemålen och får därför en specialisering inom detta område.

Tingsrätten vill understryka att vi uppfyller regeringens verksamhetskrav vad gäller brottmål samt att den genomsnittliga omloppstiden för såväl brottmål som tvistemål är kort. En nyligen genomförd inventering av äldre mål visar att knappt 30 av tingsrättens 3 000 balanserade mål är äldre än tre år.

Hur många mål och ärenden ansvarar en funktionsansvarig rådman för och innebär antalet mål och ärenden något hinder för denne att utöva sitt ansvar enligt 15 § TI

Förhållandena på tingsrättens fyra enheter skiljer sig åt, bl.a. genom att en enhet handlägger konkurser vilket medför ett större antal mål och ärenden och genom att en annan enhet handlägger mål med internationell anknytning vilket generellt sätt medför längre handläggningstider. Enligt arbetsordningen ansvarar den funktionsansvarige rådmannen för enhetens mål och ärenden. När ett brottmål satts ut till huvudförhandling och tilldelats en ordförande ansvarar dock den utsedde ord-

föranden för åtgärder i anslutning till förhandlingen. Vad gäller tvistemål och ärenden övergår målsvaret i sin helhet till ordföranden efter att muntlig förberedelse eller sammanträde hållits. Antalet mål och ärenden som en funktionsansvarig rådmann ansvarar för kan därför variera kraftigt över tiden. Uppskattningsvis ansvarar han eller hon för mellan 500 och 700 mål och ärenden. Även om det stora flertalet mål och ärenden avgörs inom de tider som regeringen angett för respektive måltyp och därmed inte kräver någon större uppföljningsinsats, kan det mot bakgrund av den målökning som skett under senare år ifrågasättas om en enskild domare i tillräcklig utsträckning kan utöva ansvar enligt 15 § TI över merparten av de mål och ärenden som lottas på en enhet.

Vem ansvarar för ett mål som inte avgjorts i anslutning till en utsatt huvudförhandling
Enligt arbetsordningen ansvarar den funktionsansvarige rådmannen för enhetens mål och ärenden. När ett brottmål satts ut till huvudförhandling och tilldelats en ordförande ansvarar dock den utsedde ordföranden för åtgärder i anslutning till förhandlingen. Vad gäller tvistemål och ärenden övergår målsvaret i sin helhet till ordföranden efter att muntlig förberedelse eller sammanträde hållits.

Den redovisade bestämmelsen avseende brottmål kan i undantagsfall leda till oklarhet angående vem som ansvarar för ett brottmål som inte avgjorts i anslutning till en utsatt huvudförhandling. Den nuvarande arbetsordningen innebär att ordföranden vid en huvudförhandling ansvarar för beslut fattade i anslutning till förhandlingen, t.ex. beslut angående målets fortsatta handläggning. Därefter återgår ansvaret till den funktionsansvariga domaren som har det generella ansvaret för att återkommande följa upp enhetens mål och ärenden. Normalt sätts målet omgående ut till en ny förhandling. Om så inte sker kan den nuvarande arbetsordningen i vissa fall innebära en oklarhet angående vem som bär ansvar för att följa upp ett beslut om målets fortsatta handläggning, t.ex. att målet ska sättas ut på nytt eller att kompletteringar ska inhämtas, faktiskt verkställs.

Tingsrättens bedömning av handläggningen av det aktuella målet

Handläggningen av det aktuella målet avviker från gängse mönster. Målet gällde misstanke om brott begångna i oktober och december 2006. På begäran av åklagaren förordnades försvarare för den misstänkte i april 2007. Stämningsansökan inkom till tingsrätten först mellan nyårs- och trettonhelgen 2008. Brottsmisstankarna avsåg således gärningar som var begångna för mer än ett år sedan när den egentliga handläggningen i tingsrätten påbörjades. Den tidsfrist som gäller för ungdomsmål, fjorton dagar, överskreds något när målet sattes ut till huvudförhandling. Huvudförhandlingen ställdes in eftersom förundersökningen skulle kompletteras. Därefter har målet satts ut till huvudförhandling vid flera tillfällen. Förhandlingarna har ställts in eftersom den tilltalade antingen varit bortrest eller inte gått att delge. Tingsrätten vill i detta sammanhang framhålla att den särskilda tidsfrist som gäller för ungdomsmål är tillkommen av hänsyn till den tilltalade. I detta mål har den tilltalade emellertid bidragit till den långa handläggningen bl.a. genom att inte låta sig delges. Det har också uppmärksammats att målet i VERA felaktigt registrerats som ungdom 18-20 år vilket kan ha medfört att det särskilda skyndsamhetskrav som gäller för mål mot ungdomar under 18 år inte uppmärksammats vid utsättningen. Vidare bör framhållas att tingsrättens möjligheter till tvångsmedel är begränsade i ungdomsmål. Med detta sagt måste emellertid medges att tingsrätten väntat onödigt länge med att sätta ut målet till ny huvudförhandling dels sedan förundersökningen kompletterats, dels när huvudförhandlingar ställts in.

Planerade förändringar

Som angetts ovan har tingsrätten i det aktuella målet väntat onödigt länge med att sätta ut målet till ny huvudförhandling dels sedan förundersökningen kompletterats, dels när huvudförhandlingar ställts in. Detta kan förklaras med att det varit oklart om det ålegat den funktionsansvarige rådmannen eller ordföranden vid den senaste huvudförhandlingen att följa upp den fortsatta handläggningen. Det kan också misstänkas att arbetsituationen i vart fall numera inte medger att en funktionsansvarig rådmann i tillräcklig utsträckning utövar ansvar över flera hundra mål och ärenden. Tingsrätten har därför sett över arbetsordningen såvitt avser ansvar för mål

och ärenden. Nya bestämmelser har utarbetats. Dessa innebär i korthet att ansvaret enligt 15 § TI delas upp mellan flera domare på varje enhet samt att ansvaret i sin helhet som regel övergår till ordföranden när ett mål eller ärende har varit föremål för muntlig förhandling eller när en sådan förhandling ställts in på förhandlingsdagen. I de nya bestämmelserna åläggs den målsvariga domaren också ett mycket tydligt uppföljningsansvar för mål och ärenden som är äldre än sex månader. I samband med förändringarna i arbetsordningen kommer en eller två ordinarie domare att utses som målsvariga för ungdomsmål mot tilltalade under 18 år. Dessa mål kommer att handläggas av ett par domstolssekreterare. Förändringarna kommer sammantaget att medföra klart förbättrade möjligheter till överblick och uppföljning av mål mot ungdomar under 18 år. De föreslagna bestämmelserna har diskuterats på plenum. Samtliga domare vid tingsrätten har i huvudsak ställt sig bakom förslagen. Ändringarna ska tillsammans med vissa andra ändringar i arbetsordningen bli föremål för MBL-förhandlingar och förväntas kunna träda i kraft den 1 november 2010. Gammal och föreslagen lydelse av §§16-20 i arbetsordningen angående målsvar m.m. framgår av bilaga 1 (här utesluten, JO:s anmärkning).

Anmälarna bereddes tillfälle att yttra sig.

Bedömning

Handläggningstiden

Enligt 29 § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, i dess lydelse fram till den 1 juli 2010, ska, om åtal mot den som inte har fyllt arton år väcks för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, de tidsfrister iakttas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad. I stället för den tid om en vecka, som i 45 kap. 14 § rättegångsbalken är föreskriven för hållande av huvudförhandling, ska gälla en tid om två veckor (fr.o.m. den 1 juli 2010 föreskrivs i 45 kap. 14 § att huvudförhandling ska påbörjas snarast och senast inom två veckor från den dag då åtalet väcktes).

Uppskov med att hålla huvudförhandling kan enligt 45 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken, förkortad RB, medges när förundersökningen bör fullständig eller förundersökning företas (45 kap. 11 § RB), när en förberedande åtgärd av visst slag behöver vidtas (45 kap. 12 § RB) eller när det är nödvändigt till följd av målets omfattning eller annan omständighet.

I det aktuella målet väcktes den 2 januari 2008 åtal mot en person född år 1991 för stöld, misshandel och olaga hot. Den första huvudförhandlingen ställdes in på grund av att den tilltalade begärde att förundersökningen skulle kompletteras. Kompletteringen kom in till tingsrätten i slutet av april. Tingsrätten satte därefter ut målet till huvudförhandling den 17 december 2008, den 14 april och den 16 september 2009 samt, i tiden efter det att min granskning initierats, den 3 mars 2010. De tre förstnämnda huvudförhandlingarna ställdes in, den första p.g.a. att det framkommit att den tilltalade befann sig utomlands och de två kommande efter det att den tilltalade inte inställt sig personligen till förhandlingarna. Målet avgjordes den 17 mars 2010, dvs. drygt två år efter det att åtal väcktes och nästan två år efter det att åklagaren på den tilltalades begäran hade kompletterat förundersökningen.

När min granskning initierades i slutet av år 2009 hade tingsrätten således – från det att tilläggsprotokollet kom in och målet åter var klart för huvudförhandling – under en period om drygt ett och ett halvt år satt ut målet till huvudförhandling tre

gång, dvs. ungefär en gång i halvåret. En så passiv handläggning i ett mål med en underårig tilltalad, medför att det enligt min uppfattning finns anledning att anta att den domare som varit ansvarig för målet åsidosatt vad som gällt för dennes uppgift som domare och därigenom gjort sig skyldig till tjänstefel. Jag beslutade därför att inleda förundersökning.

Enligt den arbetsordning som då gällde vid tingsrätten ansvarade den funktionsansvarige rådmannen för enhetens alla mål och ärenden, vilket naturligtvis innefattade bl.a. alla brottmål. När ett mål satts ut till huvudförhandling och tilldelats en ordförande ansvarade dock den utsedde ordföranden för åtgärder i anslutning till förhandlingen. Det framkom under förundersökningen att det rått oklarhet vid tingsrätten beträffande vem som i praktiken ansvarade för ett mål efter en inställd huvudförhandling, dvs. om ansvaret gick tillbaka till den funktionsansvarige rådmannen eller om det vilade på den ordförande som skulle ha haft huvudförhandlingen. Med tanke på hur vanligt förekommande det dessvärre är att huvudförhandlingar ställs in finner jag det i och för sig anmärkningsvärt att det rått oklarhet i en sådan fråga. Mot bakgrund bl.a. av den oklarhet som likväl fanns, ansåg jag emellertid att det inte längre fanns anledning att fullfölja förundersökningen. Jag noterar att tingsrätten nu genom ändring av arbetsordningen tydliggjort vem som har ansvaret i den beskrivna situationen.

Tingsrätten har medgett att handläggningstiden i målet blivit onödigt lång men också angett att den tilltalade bidragit till den långa handläggningstiden genom att inte låta sig delges. Liknande förklaringar, dvs. svårigheter att delge såväl den tilltalade som andra i målet, har förts fram av EE. Såväl tingsrätten som EE har också pekat på att åtalet avsåg gärningar som låg relativt långt bak i tiden. EE har uppgett att han gått igenom målen på enheten ungefär en gång per kvartal och att han utöver det gjort genomgångar i aktrummet. Han har också uppgett att det vore orimligt att kräva att 29 § andra stycket LUL skulle tillämpas på så sätt att tingsrätten skulle vara skyldig att kalla till huvudförhandling var fjortonde dag fram till dess att målet var avgjort.

Förarbetena till LUL innehåller inga uttalanden angående hur de ovan angivna bestämmelserna i 45 kap. 11, 12 och 14 §§ RB om uppskov med att hålla huvudförhandling ska tillämpas när huvudförhandling av någon anledning inte kan hållas enligt huvudregeln i 29 § andra stycket LUL, dvs. inom två veckor från den dag då åtalet väcktes. Enligt min uppfattning måste frågan om skäl för uppskov föreligger bedömas med hänsyn till förhållandena i varje enskilt mål. Utgångspunkten måste dock alltid vara den som LUL föreskriver, nämligen att ungdomsmål ska handläggas skyndsamt. Det är nämligen ur både den enskildes och samhällets synpunkt synnerligen angeläget att hjälp- och vårdinsatser sätts in så snabbt som möjligt beträffande unga lagöverträdare. Processekonomiska skäl gör sig mindre starkt gällande i mål med underåriga som tilltalade än annars. Vid bedömningen bör även beaktas hur allvarlig brottslighet det är fråga om (se JO 1990/91 s. 38).

Bestämmelsen kan däremot inte uppfattas på så sätt att den kräver att tingsrätten ska sätta ut mål till huvudförhandling minst var fjortonde dag ända tills huvudförhandlingen kan genomföras. Om t.ex. tingsrätten har kännedom om att det

föreligger ett hinder av viss varaktighet mot att hålla huvudförhandlingen, som t.ex. att den tilltalade eller någon annan vars personliga närvaro bedöms nödvändig är förhindrad att inställa sig, är det naturligtvis meningslöst att kalla till huvudförhandling under tid som hindret består. Det förefaller inte heller rimligt att sätta ut målet till huvudförhandling var fjortonde dag i en situation där någon vars personliga närvaro är nödvändig inte låter sig delges.

I det aktuella målet kom således tilläggsprotokollet in till tingsrätten den 29 april 2008. Först drygt två veckor senare kontaktade tingsrätten den tilltalades offentliga försvarare som meddelade att ytterligare vittnen skulle åberopas och bad att få återkomma med närmare uppgifter några dagar senare. Därefter finns ingen anteckning i diariet förrän i mitten av juli då bevisuppgiften inkom. Tingsrätten borde i stället, när tilläggsprotokollet kom in, snarast ha vidtagit de åtgärder som fordrades för att målet skulle kunna sättas ut och, när beskedet om bevisuppgiften lämnades, varit betydligt mer aktiv i syfte att få in denna. Målet sattes emellertid inte ut förrän mer än sju månader efter det att tilläggsprotokollet kom in. När sedan den nya ansökan om stämning kom in i början av januari och den tilltalade kunde förväntas ha återkommit från vistelsen i Tyskland, borde tingsrätten skyndsamt ha satt ut målet till huvudförhandling igen. Under hela år 2009 har tingsrätten emellertid endast satt ut målet till huvudförhandling vid två tillfällen, i april och september. Nästa försök att sätta ut målet dröjde sedan till mars 2010, då målet också kom att avgöras.

Målet gällde, som tingsrätten framhållit, misstanke om brott begångna i oktober och december 2006. Att lång tid förflutit sedan de åtalade gärningarna begicks borde rimligen, om något, tala för att ge målet särskild prioritet. Jag vill också betona att det, såvitt gäller förtursmål, är helt otillräckligt med kvartalsvisa genomgångar. När det gäller mål för vilka lagstadgade tidsfrister gäller, måste det med betydligt tätare intervall bevakas att dessa handläggs så att fristerna inte överskrids.

Såväl tingsrätten som EE har pekat på att delgivningsproblem förekommit. Jag kan emellertid konstatera att, såvitt framgår av dagboksbladet och anteckningar som upprättats vid sammanträden för huvudförhandling, ingen huvudförhandling tycks ha ställts in på grund av att den tilltalade eller någon annan inte kunnat delges kallelse. Det kan särskilt anmärkas att den tilltalade, förutom till huvudförhandlingen den 28 januari 2008, synes ha delgetts genom s.k. förenklad delgivning. Hänvisningen till delgivningssvårigheter framstår därför som något egendomlig.

Jag anser att det framstår som uppenbart att tingsrätten under lång tid har gett målet alldeles för låg prioritet och således inte handlagt det med nödvändig skyndsamhet. Jag vill också påpeka att tre av fyra målsägande i målet var under 18 år. Jag anser att även det är en omständighet som borde ha föranlett domstolen att prioritera målet (se JO 2010/11 s. 61). Det är således tydligt att den utdragna handläggningstiden mer eller mindre uteslutande berott på att tingsrätten inte handlagt målet på det sätt som lagen föreskriver.

Som tidigare angetts synes det ha varit oklart vid tingsrätten vem som ansvarar för ett mål efter en inställd huvudförhandling. Det kan emellertid inte råda något tvivel om att EE, som funktionsansvarig enligt arbetsordningen och som ordförande vid sammanträde för huvudförhandling i januari 2008, ansvarat för målet i vart fall fram till sammanträde för huvudförhandling i april 2009. Han förtjänar allvarlig kritik för det sätt på vilket målet handlagts under den tiden. Även tingsrätten förtjänar kritik, dels för att dess arbetsordning inte varit tillräcklig tydlig vad gäller ansvarsfördelningen enligt 15 § TI, dels för den bristfälliga handläggningen av målet i tiden efter april 2009.

Närmare om förutsättningarna för att utöva ansvaret enligt 15 § TI

Enligt 15 § första stycket TI, ska för varje mål och ärende vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Det innebär att det i första hand är denne som ansvarar för att handläggningen av ett mål eller ärende drivs framåt på ett sätt som står i överensstämmelse med gällande rätt. Enligt tredje stycket i samma bestämmelse ska den närmare ansvarsfördelningen framgå av tingsrättens arbetsordning. Det föreskrivs vidare att ansvarsfördelningen ska ordnas så att ansvaret ska kunna utövas på ett effektivt sätt.

En grundläggande förutsättning för att ansvaret ska kunna utövas på ett effektivt sätt är givetvis att det finns en reell möjlighet att utöva ansvar för de mål och ärenden som avses. En viktig faktor i detta sammanhang är antalet mål och ärenden som en domare bär ansvar för. Ett effektivt utövande av det s.k. drivningsansvaret förutsätter också, som jag ser det, viss kontinuitet i ansvaret. Slutligen är det naturligtvis också av betydelse i vilken utsträckning den ansvarige domarens tid tas i anspråk till att själv sitta med i huvudförhandlingar och sammanträden.

Tingsrätten har uppgett att en funktionsansvarig rådman uppskattningsvis ansvarar för mellan 500 och 700 mål och ärenden och att det mot bakgrund av den målökning som skett under senare år kan ifrågasättas om en enskild domare i tillräcklig utsträckning kan utöva ansvar enligt 15 § TI över merparten av dessa mål och ärenden.

Det går självfallet inte att ange någon specifik gräns för hur många mål eller ärenden en domare kan ansvara för. Olika mål och ärenden kräver olika stora insatser. Medan ett dispositivt tvistemål kan kräva relativt mycket arbete redan på förberedelsestadiet torde de flesta brottmålen, med en väl utvecklad beredningsorganisation, som regel inte kräva annat än att den ansvariga domaren med viss regelbundenhet kontrollerar exempelvis om målen satts ut till huvudförhandling. Det är emellertid min uppfattning, som tingsrätten numera synes dela, att det antal mål och ärenden som det varit fråga om är för stort för att ett reellt ansvar ska kunna utövas.

Den 1 november 2010 har förändringar av arbetsordningen trätt i kraft. Tingsrätten har uppgett att dessa i korthet innebär att ansvaret fördelas på fler domare samt att klarare regler för när ansvaret övergår mellan olika domare har utarbetats. Mot detta har jag givetvis ingen invändning. Vilka effekter den nya ansvarsfördelningen får när det gäller det antal mål eller ärenden som varje domare i genomsnitt

kommer att ansvara för framgår emellertid inte. Jag vill därför framhålla vad jag ovan sagt om detta samt om vikten av kontinuitet.

Jag vill slutligen i denna del nämna att jag i ett beslut den 14 december 2010 (www.jo.se, dnr 2700-2010), som avsåg förhållandena vid Attunda tingsrätt, gjort vissa generella uttalanden angående beredningsorganisationer och tillämpningen av 15 § TL.

Vad som i övrigt framkommit föranleder inte något uttalande eller någon ytterligare åtgärd från min sida.